Sixten Korkman, 15.10.2015 Valtiovarainvaliokunta

Julkisen talouden suunnitelma (JTS) ja talouspolitiikka

- On tervetullutta, että hallituksen toimesta laaditaan koko julkisen talouden rahoitusnäkymiä tarkasteleva JTS.

- Kuten JTS:ssa todetaaan, ”Suomen talouden tilanne on vakava.” Mutta ei niinkään siksi, että ”julkinen talous on syvästi alijäämäinen”. Isompi ongelma on, että Suomen BKT on edelleen lähes 7 prosenttia alemmalla tasolla kuin 7 v. sitten ja kasvunäkymät huonot. Työllisyysaste on alentunut ja liian matala, työttömyysaste korkea ja etenkin pitkäaikaistyöttömyys pian uusissa ennätysluvuissa. Eikä JTS näytä kasvun ja työllisyyden osalta sisältävän merkittäviä uusia eväitä.

- JTS:ssa viitataan mm. julkisen talouden rahoituksen kestävyysvajeen poistamiseen, mutta onko tuo vaje 10 mrd. euroa (s. 6) tai 3½ prosenttia suhteessa tuotantoon (s. 12)? JTS:n mukaan valtion velkaantuminen suhteessa bruttokansantuotteeseen taitetaan vaalikauden loppuun mennessä, eikä lisävelkaa enää oteta v. 2021 jälkeen. Koko julkisen talouden pitäisi olla rahoituksellisesti tasapainossa v. 2019. Lisäksi viitataan mm. 4 mrd. euron säästötoimiin v. 2019 tasossa. Finanssipoliittisten tavoitteiden keskinäinen suhde ja tärkeysjärjestys jäävät kuitenkin epäselväksi. Talouspolitiikan arviointineuvoston raportin pohdintoja olisi tältä osin voinut hyödyntää.

- JTS ei käsittele rakenteellisia uudistuksia, joita on kuitenkin pidettävä tärkeinä. Ovatko soten säästötavoite (3 mrd. euroa) ja kuntien velvoitteiden vähentäminen (noin 1 mrd. euroa) vain hurskaita toiveita vailla katetta?

- Valtion velkaantuneisuuden taittaminen on tavoitteena epätarkoituksenmukainen, koska se on hyvin suhdanneherkkä ja omiaan johtamaan kovin myötäsykliseen finanssipolitiikkaan.

- Kuntasektorille asetettu tavoite on, että rahoitusalijäämä saa olla enintään ½ prosenttia suhteessa tuotantoon v. 2019. Voi kysyä: Miksi ½ prosenttia tasapainon sijaan? Miten vaatimuksen odotetaan toteutuvan, jollei yksittäisiin kuntiin kohdistu selkeitä ja sitovia tasapainottamisvelvoitteita (kuten esim. Ruotsissa)? Onko tasapainottamisen korostaminen omiaan vahvistamaan kuntasektorin taipumusta myötäsykliseen ja koko kansantaloutta epävakaistavaan menokehitykseen? Voitaisiinko tätä lieventää valtionosuusjärjestelmää muokkaamalla?

- Valtion menokehys on toiminut kohtuullisen hyvin mutta sillä on ollut taipumusta kasvattaa verovähennyksiä (”veromenoja”). Pitäisikö veroperustemuutokset sisällyttää menokehykseen tai pitäisikö niillä olla oma kehyksensä? Myös valtion riskillä olevia finanssi-investointeja käytetään kehysten kiertämiseksi.

- Suomen finanssipolitiikka on v. 2008 jälkeen ollut vähemmän kiristävää kuin muiden euromaiden finanssipolitiikka (suhdannekorjatulla tai rakenteellisella budjettijäämällä arvioituna). Tämä johtuu osaltaan ikäsidonnaisten julkisten menojen lainsäädäntöön perustuvasta kasvusta. Arvio tuon kasvun suuruudesta olisi hyödyllinen.

- Ensi vuodelle suunniteltu finanssipolitiikka on siinä mielessä neutraali, että suhdannekorjatun tai rakenteellisen alijäämän ennakoidaan pysyvän ennallaan. Tätä voi pitää kohtuullisena lähtökohtana. On kuitenkin perusteita olettaa, että työttömyyden kasvuun liittyviä menopaineita aliarvioidaan ja että indeksijäädytysten säästövaikutukset jäävät ennakoitua pienemmiksi alhaisen inflaation takia. Ei ole näillä näkymin todennäköistä että hallitus saavuttaa rahoitusjäämätavoitteensa vuonna 2019 (koko julkisen nettoluotonotto = 0).

- Kasvun nopeuttamiseksi ja työttömyyden alentamiseksi on peräänkuulutettu finanssipoliittista elvytystä. Nämä vaatimukset eivät ole perusteettomia mutta perustelut eivät ole aukottomia. Myönteistä on, että elvytyksellä voitaisiin jossain määrin lisätä kysyntää ja tuotantoa sekä työllisyyttä.

- Vastaavasti menoleikkaukset ja veronkiristykset heikentävät kasvua ja työllisyyttä. VM:n karkea arvio lienee, että finanssipolitiikan kiristäminen yhden

mrd. euron verran leikkaa kokonaistuotannon kasvua ½ - 1 mrd. euron edestä muutaman vuoden kuluessa. Vaikutukset poikkeavat kuitenkin suuresti tapauksesta riippuen. Lisäksi vaikutukset pitkällä aikavälillä ovat hyvinkin erilaisia ja myös erisuuntaisia (koska aikaa myöten korostuvat kannustinvaikutukset ja tarjontapuoli kysynnän sijaan).

- Elvytys ei poista julkisen talouden kestävyysvajetta, mitä ei voi jättää huomiotta. Trendikasvun taittuminen on luomassa itseään ruokkivan julkisen velkakierteen, jonka murtaminen vaatii kipeitä menoleikkauksia. Elvytys voi parhaimmillaankin olla vain alisteinen osa talouspolitiikan kokonaisuutta, joka antaa perusteltuja toiveita kestävyysvajeen kutistumisesta yli ajan. (Haluttaessa voidaan tilapäisiä elvytystoimia yhdistää pysyviin menoleikkauksiin – mikä lienee ”kärkihankkeiden” tarkoitus.) Määrätietoiset hallituksen toimet työllisyysasteen kohottamiseksi ja siten kestävyysvajeen kutistamiseksi pitkällä aikavälillä antaisivat finanssipolitiikalle enemmän suhdannepoliittista liikkumatilaa.

- Suomi rikkoo (todennäköisesti) lähivuosina EU:n budjettisääntöjä vastaan sekä velan että (rakenteellisen) budjettialijäämän osalta. Tämä on kiusallista, kun suomalaiset ministerit ovat vuosikausia ja äänekkäästi vaatineet muilta näiden sääntöjen tinkimätöntä noudattamista. Suomi voi kuitenkin hyvin perustein puolustautua komission kritiikkiä vastaan – mutta lähinnä vain jos hallitus määrätietoisesti toteuttaa merkittäviä rakenteellisia uudistuksia.

- Kansantaloudellisesti ”siedettävää” veroastetta ei voi määrittää, mutta pyrkimystä välttää verotuksen kiristämistä voi pitää verotuksen lähtökohtataso ja globalisaatiokehitys huomioon ottaen järkevänä.

- Menoleikkauksia voi arvioida sekä talouden tehokkuuden että oikeudenmukaisuuden kannalta. Ensin mainitusta näkökulmasta voi korostaa, että investoinnit lasten turvallisuuteen ja oppimiseen ovat erityisen korkeatuottoisia. Kaikille tarjolla oleva päivähoito on tärkeämpää kuin kaikilla ilmainen korkeakoulu.

- Koulutukseen ja tutkimukseen kohdistuvat leikkaukset ovat hankalia, sillä Suomi ei uudistu pelkästään vanhan varassa ja kustannuksia karsimalla. Toisaalta julkisen talouden tehostamiseen on suurta tarvetta muuallakin kuin soten osalta. Onnistumisen edellytyksenä on, että säästötoimien valmistelu on huolellista ja

asiantuntemukseen nojaavaa. Esimerkiksi tutkimuksen ja yliopistojen kentässä voidaan rakenteita saneeraamalla ja kannusteita parantamalla sekä vähentää menoja että nostaa tutkimuksen tasoa. Tällöin leikkausten ei kuitenkaan pidä perustua juustohöylämenettelyyn vaan strategiaan, joka vähentää korkeakouluyksikköjen lukumäärää ja tehostaa niiden työnjakoa. Kaiken kireyden keskellä hallitus näyttää haluavan säilyttää maatalous- ja muut elinkeinotuet, joita laajasti on pidetty pulmallisina ja talouden uudistumisen esteenä.

- Työttömyysturvan ansiosidonnaisen jakson lyhentäminen voi ajan mittaan alentaa rakenteellista työttömyyttä. Olisi hyödyllistä tehostaa aktivointitoimia lyhennyksen yhteydessä. Lisätoimet voivat olla harkinnanarvoisia jos tai kun työllisyystilanne kohenee nykyisestä.

- Fiskaalinen devalvaatio, esimerkiksi sotumaksujen alentaminen ja välillisen verotuksen kiristäminen, kuuluu kiistatta hallituksen keinovalikoimaan. Siinä mielessä se on ongelmattomampi kuin puuttuminen työehtosopimusten mukaisiin korvauksiin lainsäädännöllä.

- Suomen talouden ongelmana ovat lukuiset kielteiset muutokset toimintaympäristössä, jotka ovat heijastuneet mm. ICT-klusterin romahduksena ja paperiteollisuuden näivettymisenä sekä Venäjäviennin lopahtamisena. Sopeutumiskykyämme rajoittaa eurojäsenyyden ja nimellisen palkkajäykkyyden yhdistelmä, etenkin kun euroalueen inflaatio on nollatasolla ja Suomen tuottavuuskehitys erittäin heikkoa. Tarvittava kilpailukyvyn kohentaminen on näissä oloissa vaikeasta aikaan saatavissa, ja työmarkkinajärjestöjen vastuu on tältä osin ja koko kansantalouden kehityksen kannalta erittäin suuri.